

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Danuta Kołodziejczyk

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB

INFRASTRUKTURA W ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM GMIN W POLSCE

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono infrastrukturę techniczną i społeczną jako główny czynnik rozwoju gmin. Na podstawie miary rozwoju obliczono syntetyczny wskaźnik rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej oraz rozwoju gospodarczego i społecznego gmin w Polsce. W tym celu wykorzystano materiał statystyczny z Banku Danych Lokalnych GUS. Wykazano, że infrastruktura techniczna w większym stopniu niż infrastruktura społeczna wpływa na poziom rozwoju gmin. Współzależność ta staje się bardziej widoczna w przypadku gmin miejskich, choć w ostatnich latach następuje znaczny wzrost tej współzależności w gminach wiejskich, które charakteryzuje znacznie niższy poziom rozwoju lokalnego.

Słowa kluczowe: infrastruktura techniczna, infrastruktura społeczna, poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, gmina.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.21

1. Wstęp

Na znaczenie infrastruktury w rozwoju lokalnym zaczęto zwracać uwagę wraz z ewolucją teorii rozwoju regionalnego tzw. nurtu oddolnego [Blakely 1989; Krugman 1998]. Podkreślano, iż aby region mógł się rozwijać, musi bazować na zasobach endogenicznych, m.in. na infrastrukturze. W licznych publikacjach (m.in. [Ratajczak 1997; Myna 2012]), definiując infrastrukturę, akcentuje się, że jest to system urządzeń i instytucji pełniących funkcje służebne w stosunku do innych systemów przestrzennych. Funkcje te mogą mieć charakter społeczny, ekonomiczny lub techniczny. Dość często zdarza się, że to samo urządzenie lub instytucja może pełnić funkcje różnego rodzaju. Warunkiem prawidłowego pełnienia przez infrastrukturę tych funkcji jest dostosowanie jej do potrzeb zgłaszanych przez wszystkich użytkowników, jak również uwzględnienie przyszłych potrzeb infrastrukturalnych. Samorządy terytorialne (wojewódzkie, powiatowe i gminne) pozostają podstawowymi podmiotami własności infrastruktury i starają się, w miarę możliwości finansowych, stworzyć korzystne warunki w tym zakresie.

W literaturze ekonomicznej sama definicja infrastruktury jest mało precyzyjna: klasyfikuje się ją jako infrastrukturę techniczną, ekonomiczną, społeczną, instytu-

cyjonalną i innowacyjną. Mimo dużego i wzrastającego znaczenia czynników niematerialnych to infrastruktura techniczna i społeczna pozostaje ważnym potencjałem endogenicznego rozwoju, oddaje bowiem specyfikę danego obszaru. W niniejszym opracowaniu ograniczono analizę właśnie do infrastruktury technicznej i społecznej. W tym ujęciu do infrastruktury technicznej zalicza się wszelkiego rodzaju placówki i urządzenia z zakresu ochrony środowiska (kanalizację, wodociągi), dróg, sieci gazowej, melioracyjne itp., a do infrastruktury społecznej – obiekty i urządzenia zaspokajające potrzeby ludności w zakresie oświaty i wychowania, zdrowia, kultury itp. Te elementy infrastruktury decydują w dużej mierze o możliwościach rozwoju inicjatyw gospodarczych i przyciąganiu kapitału z zewnątrz, możliwościach modernizacji wzrostu produkcji rolniczej, o warunkach życia jej mieszkańców oraz kształtowaniu wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju gmin. Taka infrastruktura jest ściśle związana z terenem, dla którego spełnia te zadania.

Celem opracowania jest przedstawienie poziomu rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej w gminach Polski w kontekście ich rozwoju społeczno-gospodarczego. Przyjęto podstawowe, następujące hipotezy badawcze:

1. Infrastruktura techniczna wywiera większy wpływ na rozwój lokalny niż infrastruktura społeczna.

2. Poziom zrównoważenia przestrzeni (tj. rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, rozwój gospodarczy i społeczny) zarysowuje się bardziej w przypadku gmin miejskich niż miejsko-wiejskich i wiejskich.

Podmiotem oceny było 2476 gmin, z czego 579 to gminy miejsko-wiejskie, 307 miejskie i 1590 wiejskie. Analizowano przedstawione problemy we względnie krótkim okresie 2005-2012, co jest uzasadnione specyfiką procesów społeczno-gospodarczych zachodzących w gminach po wejściu w struktury unijne. Wykorzystano materiał statystyczny Banku Danych Lokalnych GUS.

2. Infrastruktura w celach i instrumentach krajowej i unijnej polityki rozwoju gmin

W warunkach dużych dysproporcji rozwojowych między obszarami wiejskimi i miejskimi istnieją uzasadnione przesłanki o realizacji polityki rozwoju gmin, która będzie pozytywnie oddziaływać na pobudzenie ich zróżnicowanego potencjału. Polska, podobnie jak i cała Unia Europejska, prowadzi więc aktywną politykę rozwoju gmin (NUTS 5), m.in. poprzez stworzenie instytucjonalnych uwarunkowań. Dotyczą one przede wszystkim wymogów krajowych i unijnych odnośnie do rozwoju i funkcjonowania podstawowych urządzeń infrastrukturalnych, służących poprawie warunków życia i pracy.

W polityce rozwoju gmin infrastruktura występuje w dwóch układach, takich jak:

1. Układ instytucjonalny – jako podbudowa materialna zaspokajania potrzeb o szczególnym znaczeniu dla rozwoju przestrzeni. Na ogół na obszarach dobrze wy-

posażonych w infrastrukturę skupiają się zróżnicowane zasoby; są to chłonne rynki zbytu o dużej skali produkcji. Perroux (za Domańskim [2006]) nazywa takie obszary biegunami rozwoju, w których urządzenia infrastrukturalne przyciągają inwestycje z innych dziedzin gospodarczych, a Myrdal [1958] – obszarami rdzeniowymi, na których koncentrują się czynniki sprzyjające rozwojowi gospodarczemu, wywołujące efekty mnożnikowe.

Obecnie wyrównywanie dysproporcji rozwojowych pomiędzy gminami jest realizowane poprzez stworzenie instrumentów finansowych wspierających infrastrukturę. Instrumentarium wsparcia gmin to trzy duże programy unijne: Regionalny Program Operacyjny – skoncentrowany głównie na projektach inwestycyjnych w infrastrukturze technicznej i społecznej, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich – dotyczy ochrony środowiska i poprawy jakości życia, oraz Program Operacyjny Kapitał Ludzki – ukierunkowany głównie na rozwój zasobów ludzkich.

2. Układ funkcjonalny – jako zasób materialny służący do realizacji zadań w określonych dziedzinach polityki rozwoju gmin. Wydatkowanie środków finansowych na określone dziedziny gospodarki powinno być takie, by zapewniało odpowiednie, racjonalne korzystanie z istniejących zasobów. Dzięki takiemu podejściu, wykorzystując efekty synergii między infrastrukturą a różnymi dziedzinami polityki, wspierany jest zrównoważony rozwój.

Infrastruktura jest również ważnym elementem misji oraz celów nadrzędnych analizowanych dokumentów programowych krajowych i unijnych. Występuje więc w ich najistotniejszych częściach determinujących rozwój gmin. Istnieją dyrektywy i postulaty unijne wzywające do przestrzegania pewnych zasad w odniesieniu do niektórych elementów infrastruktury. W przypadku infrastruktury technicznej dyrektywy skupiają się głównie na ochronie środowiska (m.in. Dyrektywa wodna 2000/60/WE z 23.10.2000 r.¹, Dyrektywa 98/83/WE w sprawie jakości wód powierzchniowych i podziemnych wykorzystywanych do celów konsumpcyjnych², Dyrektywa 91/271/EWG z 21 maja 1991 r.³, Dyrektywa 99/31 WE z 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowisk odpadów⁴). Unia nie narzuca natomiast wspólnego prawa, jeśli chodzi o edukację, ochronę zdrowia czy kulturę, opracowała jedynie system współpracy między państwami członkowskimi, tworząc programy działania w tych dziedzinach.

---

¹ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy, Official Journal L 327, 22/12/2000.

² Council Directive 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption, Official Journal L 330, 05/12/1998.

³ Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment, Official Journal L 135 30/05/1991, (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991 r., s. 40-52, z późn. zm.).

⁴ Council Directive 99/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste, Official Journal L 182, 16/07/1999

Jak wykazują badania⁵, infrastruktura techniczna jest priorytetem gminnych dokumentów programowych (m.in. strategii rozwoju, planu rozwoju lokalnego, programu inwestycyjnego, programu ochrony środowiska), jest też jedną z najważniejszych pozycji obciążających budżet gmin.

3. Lokalne uwarunkowania rozwoju infrastruktury

Niewątpliwie wykorzystanie infrastruktury jako czynnika rozwoju przestrzeni wiąże się z prowadzeniem odpowiedniej lokalnej polityki inwestycyjnej w tym zakresie. Jej celem jest zwiększenie atrakcyjności i wiarygodności gminy jako miejsca zamieszkania i tworzenia miejsc pracy, co decyduje o szansach dalszego rozwoju. Prowadzenie polityki inwestycyjnej w zakresie infrastruktury stanowi obecnie szczególną domenę działalności samorządu gminnego, a jej skuteczność zależy od znajomości potrzeb i posiadanych środków finansowych. Ze względu na wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych nie każda gmina może w pełni sfinansować wydatki z własnych dochodów. W ostatnich latach zaobserwowano tendencję do spadku udziału dochodów własnych w dochodach ogólnych gmin [Kołodziejczyk 2012].

Na ogół związek infrastruktury z innymi podsystemami przestrzennego układu społeczno-gospodarczego realizuje się poprzez układ osadniczo-ludnościowy. Sieć osadnicza stanowi ilościową charakterystykę układu ludnościowego, a aspekt jakościowy określa infrastruktura. Sieć osadnicza przedstawia więc tylko formy przestrzennego rozmieszczenia ludności. Dopiero nasycenie i połączenie z elementami infrastruktury układu ludnościowego czyni go układem funkcjonującym. Infrastruktura jest zatem elementem sieci osadniczej i jej rozwój oraz układ przestrzenny zależą od liczby ludności i jej rozmieszczenia, warunków przyrodniczych oraz rangi, jaką ma wieś w hierarchii sieci osadniczej. Jedną z głównych cech wiejskiej sieci osadniczej jest wysoki stopień rozdrobnienia, mający podstawowe znaczenie z punktu widzenia lokalizacji urzędzeń infrastrukturalnych. Wystarczy wskazać, że wsie mające mniej niż 200 mieszkańców stanowią około 45% ogółu miejscowości w Polsce, a mieszka w nich około 15% ludności wiejskiej.

4. Poziom rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich

Ujmując jeden element infrastruktury, nie można było, ze względu na znaczne rozbieżności w rozkładach przestrzennych wskaźników, dokonać syntetycznej oceny infrastruktury obszarów wiejskich. Poziom rozwoju infrastruktury zarówno technicznej, jak i społecznej określono za pomocą wskaźnika syntetycznego – miary rozwoju Z. Hellwiga [Hellwig 1968].

---

⁵ Prowadzone w ramach zadania „Instytucjonalne oddziaływanie na podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej terenów wiejskich” w Programie wieloletnim 2011-2014 w IERiGŻ – PIB.

W przypadku infrastruktury technicznej oparto się na takich elementach, jak gęstość dróg o nawierzchni twardej, długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, w infrastrukturze społecznej uwzględniono przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja, przychodnie, apteki i domy kultury. W zakresie tych elementów obliczono wskaźniki dostępności społecznej (przeliczając na liczbę mieszkańców w gminie) i przestrzennej (przeliczając na powierzchnię gminy).

Analizując poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej w poszczególnych gminach w 2012 r., można stwierdzić, że duże różnice poziomu ich rozwoju zaznaczyły się między poszczególnymi rodzajami gmin (miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie) i liczbą ich mieszkańców. Gminy miejskie mają dwukrotnie wyższy wskaźnik syntetyczny rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej niż gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie. Niezależnie od rodzaju gmin im większe jednostki, tym wyższy poziom rozwoju infrastruktury. Można to interpretować na podstawie niektórych teorii rozwoju regionalnego i lokalnego, m.in. teorii biegunów wzrostu i modelu przyciągania, w których rozwój jest skorelowany głównie z potencjałem

Tabela 1. Liczba gmin w wydzielonych grupach o określonym poziomie rozwoju

Poziom rozwoju gmin	Poziom rozwoju infrastruktury		Poziom rozwoju	
	technicznej	społecznej	gospodarczego	społecznego
Bardzo niski	99	183	832	565
miejskie	-	-	3	44
wiejskie	90	177	767	389
miejsko-wiejskie	9	6	62	132
Niski	1169	857	742	455
miejskie	10	6	16	42
wiejskie	950	625	519	304
miejsko-wiejskie	209	226	207	109
Średni	729	949	206	446
miejskie	20	24	17	45
wiejskie	416	641	95	278
miejsko-wiejskie	293	641	95	278
Wysoki	174	204	177	476
miejskie	37	44	33	76
wiejskie	85	113	67	294
miejsko-wiejskie	52	47	77	106
Bardzo wysoki	305	283	519	534
miejskie	240	233	238	100
wiejskie	49	34	142	325
miejsko-wiejskie	16	16	139	109

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDL GUS.

ludnościowym i jego strukturą demograficzną. Znacznie większe różnice poziomu rozwoju między poszczególnymi grupami wielkościami gmin zauważono w przypadku infrastruktury technicznej niż społecznej. Różnice te były większe w gminach miejskich niż miejsko-wiejskich i wiejskich, z tym że w gminach miejskich różnice te malały wraz ze wzrostem liczby mieszkańców, natomiast w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich rosły. Większe niż w przypadku infrastruktury technicznej zróżnicowanie poziomu rozwoju infrastruktury w poszczególnych grupach wielkościowych gmin zauważono w przypadku infrastruktury społecznej, o czym świadczy wyższy współczynnik zmienności.

Przeprowadzone analizy pozwoliły podzielić zbiorowość gmin na pięć głównych grup o różnym poziomie rozwoju infrastruktury, na podstawie wartości średniej wskaźnika syntetycznego i odchylenia standardowego od średniej – zastosowano również podobne kryteria do wyznaczenia grup poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego⁶ – tab. 1:

- bardzo niski – $x_i < \bar{x} - 0,9\delta_x$,
- niski poziom – $\bar{x} - 0,3\delta_x > x_i \geq \bar{x} - 0,9\delta_x$,
- średni poziom – $\bar{x} + 0,3\delta_x > x_i \geq \bar{x} - 0,3\delta_x$,
- wysoki poziom – $\bar{x} + 0,9\delta_x > x_i \geq \bar{x} + 0,3\delta_x$,
- bardzo wysoki poziom – $x_i \geq \bar{x} + 0,9\delta_x$.
- $\bar{x}$ – średnia = 100, δ_x – odchylenia standardowe.

5. Poziom rozwoju infrastruktury a poziom rozwoju społecznego i gospodarczego gmin

W dalszej kolejności badano, czy rozwój społeczny i gospodarczy gmin jest równoznaczny z ich rozwojem infrastruktury, inaczej mówiąc – czy poziom rozwoju gminy w rozważanych aspektach gospodarki jest równoważny, czyli czy dana gmina znajduje się w tej samej grupie rozwojowej. Analizując to zjawisko, możemy stwierdzić, że występują znaczne różnokierunkowe różnice w rozkładzie przestrzennym. Tylko około 30% badanych gmin wykazało zgodność poziomów rozwoju (uwzględniając wszystkie poziomy rozwoju: od 1 do 5) w czterech rozważanych aspektach, tzn. poziomie rozwoju infrastruktury technicznej, społecznej, poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego. Jeżeli porównamy tylko rozwój infrastruktury technicznej

⁶ Poziom rozwoju gospodarczego i społecznego w gminach został również określony w oparciu o miarę rozwoju Hellwiga. W aspekcie gospodarczym wykorzystano następujące wskaźniki: udział bezrobotnych w wieku produkcyjnym, udział wydatków inwestycyjnych w ogólnych wydatkach gmin, pracujący oraz podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym i dochody własne gmin na 1 mieszkańca; w aspekcie społecznym: udział ludności w wieku produkcyjnym, udział kobiet w ogólnej populacji, 3-letnie saldo migracji i 3-letni przyrost naturalny na 1000 mieszkańców, liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców, udział wydatków na opiekę socjalną w ogólnych wydatkach i liczba mieszkań oddanych na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 2. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej a rozwój gospodarczy i społeczny w latach 2005 i 2012

Poziom rozwoju infrastruktury w gminach:	Poziom rozwoju			
	gospodarczego		społecznego	
	2005	2012	2005	20012
Infrastruktura społeczna				
Miejskich	138,6	142,8	107,9	112,8
bardzo niski	-	-	-	-
niski	113,0	110,4	102,8	89,0
średni	131,9	133,0	102,7	77,8
wysoki	131,6	131,0	114,6	111,2
bardzo wysoki	141,3	146,9	107,3	117,3
Wiejskich	90,0	88,9	100,0	98,1
bardzo niski	98,7	98,1	125,0	123,3
niski	86,5	85,2	95,4	95,6
średni	88,7	87,3	96,4	94,3
wysoki	99,0	99,2	103,6	94,6
bardzo wysoki	102,9	104,1	110,7	98,5
Miejsko-wiejskich	107,0	107,9	95,9	98,3
bardzo niski	108,4	122,1	140,2	137,5
niski	104,5	104,4	92,3	98,1
średni	108,3	107,9	95,8	98,3
wysoki	112,6	112,7	102,8	95,9
bardzo wysoki	103,1	137,5	109,9	91,3
Infrastruktura techniczna				
Miejskich	138,6	142,8	107,9	112,8
bardzo niski	-	-	-	-
niski	123,1	153,8	114,6	84,9
średni	124,7	120,5	105,9	98,0
wysoki	129,8	132,9	100,3	98,0
bardzo wysoki	141,8	145,8	108,9	117,5
Wiejskich	90,0	88,9	100,0	98,1
bardzo niski	78,6	74,8	94,6	91,1
niski	83,9	81,8	89,4	89,8
średni	99,1	100,3	111,0	106,9
wysoki	103,9	105,5	140,0	131,9
bardzo wysoki	127,6	127,1	152,4	141,2
Miejsko-wiejskich	107,0	107,9	95,9	98,3
bardzo niski	86,3	76,5	81,5	95,1
niski	97,3	97,5	86,4	90,0
średni	109,5	110,4	95,4	99,0
wysoki	127,8	132,0	122,6	117,0
bardzo wysoki	131,6	136,9	149,9	133,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDL GUS.

z rozwojem gospodarczym, to zgodność poziomu rozwoju wykazało około 35% gmin, a z rozwojem społecznym około 23%. Takie porównanie wypada znacznie gorzej w przypadku infrastruktury społecznej. Zgodność poziomu z rozwojem gospodarczym wykazało około 26% gmin, a z rozwojem społecznym około 21%. Potwierdza to niższy i bardziej zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury społecznej. Niestety przez wielu polityków sfera usług społecznych rządowych i samorządowych jest nadal traktowana jako drugorzędna, którą należy się zająć po rozwiązaniu głównych problemów gospodarczych. Wystąpiły też znaczne różnice pomiędzy rodzajami gmin co do zgodności w poziomach rozwoju. Najwyższa zgodność wystąpiła w gminach miejskich, szczególnie przy porównaniu poziomu infrastruktury technicznej i społecznej z rozwojem gospodarczym. Z kolei w gminy miejskie zgodność rozwoju uzyskiwały przy bardzo wysokim poziomie rozwoju, natomiast gminy miejsko-wiejskie i wiejskie przy poziomie rozwoju niskim i średnim.

W celu potwierdzenia utrwalonego poglądu, że poziom infrastruktury technicznej ma większy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gmin, przeprowadzono analizę zależności między poziomem rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej a poziomem rozwoju gospodarczego. W przypadku pierwszym współczynnik korelacji wyniósł 0,59, a w drugim – 0,32.

Dane przedstawione w tab. 2 potwierdzają również, że infrastruktura techniczna bardziej niż społeczna wpływa na lokalny rozwój, szczególnie gospodarczy, oraz że ta współzależność dokonuje się przeważnie przy wyższym poziomie rozwoju infrastruktury. Porównując poziom rozwoju infrastruktury i zmiany poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w latach 2005 i 2012, należy stwierdzić, że tylko w gminach o wysokim i bardzo wysokim poziomie rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej w 2012 r. nastąpił wyraźny wzrost poziomu gospodarczego, nie stwierdzono tego w przypadku rozwoju społecznego. Można powiedzieć, że nie nastąpił proces nazywany w literaturze efektem doganiania (*catch-up effect*) [Williamson 1965], który polega na osiągnięciu przez obszary biedniejsze wyższej stopy wzrostu niż przez obszary bogatsze. Świadczy to o tym, że nie wszystkie obszary są włączone w proces rozwoju społeczno-gospodarczego.

6. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można powiedzieć, że:

- pomimo odnotowanego w ostatnich latach rozwoju infrastruktury (głównie technicznej) potrzeby w tym zakresie są nadal bardzo duże; silne zróżnicowanie lokalne i regionalne pod względem poziomu wyposażenia związane jest przede wszystkim z sytuacją finansową gmin i aktywnością władz lokalnych w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych;
- poziom rozwoju infrastruktury, szczególnie technicznej, jest ważnym czynnikiem rozwoju lokalnego; zastosowany podział gmin według kryterium poziomu

rozwoju infrastruktury oraz rozwoju gospodarczego i społecznego ujawnił wpływ rodzaju i wielkości gminy pod względem liczby mieszkańców na siłę zależności między wyposażeniem infrastrukturalnym gminy a rozwojem lokalnym – identyfikowanym w obszarze gospodarczym i społecznym.

W tym kontekście rozpatrywana infrastruktura może być nazwana infrastrukturą wzrostu, przyczyniającą się do zwiększenia zamożności gmin, ich konkurencyjności oraz przyspieszenia poprawy warunków życia. Z tego powodu jest dziedziną gospodarki, w której interwencyjna polityka państwa jest uzasadniona i niezbędna.

Nasuwa się wniosek o potrzebie bardziej eksponowanej niż dotychczas polityki inwestycyjnej i silnym wsparciu działań na rzecz pozyskiwania środków na infrastrukturę. W świetle prowadzonych badań powinien być kształtowany rozwój infrastruktury *ex ante*, jako tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi określonych rodzajów działalności, aby można zauważyć zmiany w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin.

Literatura

- Blakely J.E., *Planing Local Economic Development. Theory and Practice*, Sage Library of Social Research 168, Sagepublication, London 1989.
- Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment, Official Journal L 135 30/05/1991 (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991, s. 40-52, z późn. zm.).
- Council Directive 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption, Official Journal L 330, 05/12/1998.
- Council Directive 99/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste, Official Journal L 182, 16/07/1999.
- Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy, Official Journal L. 327, 22/12/2000.
- Domański R., *Gospodarka przestrzenna*, PWN, Warszawa 2006.
- Hellwig Z., *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologii podziału kraju ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr*, „Przegląd Statystyczny” 1968, nr 4.
- Kołodziejczyk D., *The spatial diversity of water supply and sewer systems in Polish rural areas in the 1995-2010 period*, „Studia Regionalne KPZK PAN” 2012, nr 36.
- Krugman P., *Development, Geography and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge Mass 1998.
- Myna A., *Modele rozwoju lokalnej infrastruktury technicznej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012.
- Myrdal G., *Teoria ekonomii a kraje gospodarczo nierozwinięte*, PWN, Warszawa 1958.
- Ratajczak M., *Infrastruktura w gospodarce rynkowej*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1997.
- Williamson J.G., *Regional inequality and process of national development: A description of the patterns*, “Economic Development and Cultural Change” 1965, XIII (4, Part II), Chicago.

INFRASTRUCTURE IN SOCIAL-ECONOMIC DEVELOPMENT OF GMINAS IN POLAND

Summary: This paper presents problems of social and technical infrastructure as the main development factor of gminas. On the basis of selected features, the synthetic indicator development of social and technical infrastructure and of economic development was estimated using the Hellwig's method. For this purpose the statistical data from the Local Data Bank of the Central Statistical Office were used. It was concluded that technical infrastructure plays an increasingly important role in the development of gminas. Its importance surpasses the influence of social infrastructure. This conclusion is particularly true for urban gminas, however, recently a similar trend has been observed in rural gminas, with considerably lower level of local development.

Keywords: technical infrastructure, social infrastructure, level of social-economic development, gminas.